

Берегиня духовних скарбів

У статті простежується життя, педагогічна та бібліотечна діяльність директора Дунаєвської централізованої бібліотечної системи Тамари Костянтинівни Прокопчук.

Ключові слова: культура, бібліотека, централізована бібліотечна система, краєзнавство, видання.

Понад три десятиліття Т.К.Прокопчук очолює Дунаєвську районну централізовану бібліотечну систему (ЦБС), проводячи величезну просвітницьку і краєзнавчу роботу. Книга стала її щасливою долею, зробила життя багатограним, повнокровним. Воістинно багаторічна сумлінна і творча праця Тамари Костянтинівни – це подвижництво в галузі збереження української книги, невтомна діяльність у відродженні та примноженні духовних скарбів Подільського краю. Вона стала Берегинєю нашої духовності.

Т.К.Прокопчук народилася 15 жовтня 1948 року в селі Прислuch Шепетівського (тепер Полонський) району Хмельницької області у сім'ї службовців. Село розташоване на річці Случ, яка розділяє Хмельницьку і Житомирську області.

Батько Костянтин Костянтинівч – уродженець Вологодської області (Російська Федерация), учасник Великої Вітчизняної війни, повернувся з фронту з бойовими нагородами – орденами Червоної зірки, Вітчизняної війни II ступеня, медаллю «За відвагу» та ін.). Був членом комуністичної партії. Мати Анастасія Василівна закінчила Берездівське медичне училище на Житомирщині. Як медик була мобілізована на фронт. Військова частина, в якій перебувала дівчина, потрапила в оточення. Їй вдалося дістатись рідних місць.

Деякий час жили в Прислuchi: батько був головою сільської ради, а мати – працювала акушеркою місцевого ФАПу. Згодом сім'я переїхала до с.Новоселиці, де Тамара 1966 року із золотою медаллю закінчила середню школу. Була активним членом шкільної виробничої бригади. У ті роки такі учнівські бригади – складові навчального процесу сфери освіти колишнього СРСР. Пригадує свою участь у всіх виробничих процесах – догляді за рослинами, збиранні врожаю.

Того року Тамара Пижова вступила на навчання на філологічний факультет (відділ української мови та літератури) Кам'янець-Подільського педагогічного інституту. До навчання студентка ставилася сумлінно і відповідально. Серед викладачів, які залишили глибокий слід, з вдячністю називає передусім О.І.Брицину (українська мова), В.М.Сапуна (українська народна творчість), В.М.Хмельніського (українська література), М.М.Саківську (психологія).

Студенткою Тамара Пижова брала активну участь у громадському житті факультету та інституту. У ті роки в інституті на громадських засадах успішно працював факультет громадських професій, який посідав важливе місце в системі підготовки фахівців для школи. На його відділеннях студенти впродовж двох років активно готувалися до майбутньої роботи з школярами в гуртках і об'єднаннях за інтересами, до туристсько-краєзнавчої та туристсько-екскурсійної справи, проведення спортивно-масових заходів, впровадження нових звичаїв та обрядів тощо. Виробилася традиція щороку в рамках функціонування факультету громадських професій проводити

творчі звіти слухачів відділень, під час яких вони демонстрували набуті знання, навички та вміння.

Уже в ті роки Тамара Пижова виявила інтерес до бібліотечної справи, ніби відчуваючи, що вона стане її покликанням, долею, життям, була слухачкою бібліотечного відділу. Відвідуючи заняття, набувала знань і навичок у згаданій справі. А після закінчення навчання отримала відповідне посвідчення.

Одночасно входила до складу студентської лекторської групи інституту – осередку факультету громадських професій. Її членами були найактивніші студенти усіх чотирьох факультетів – філологічного, історичного, фізико-математичного, музично-педагогічного. За піввітками міськкому комсомолу юні лектори направлялися для виступів у навчальні заклади (на факультети свого інституту, технікуми, училища, школи) та підприємства.

Як тодішній керівник студентської лекторської групи інституту я пам'ятаю студентку Тамару Пижову серед найактивніших юних лекторів. Енергійна, бадьора, вродлива, ерудована студентка, її із задоволенням слухали школярі, молодь, дорослі. Про прочитану лекцію Тамара звітувала заповненою і завіреною піввічкою. Так набувався досвід, вироблялися навички лекторської майстерності, виховної роботи з людьми. Перші кроки студентки в нелегкій і важливій лекторській роботі були успішними і проклали шлях до наступної роботи з учнями, батьками. Тоді досвід роботи студентської лекторської групи інституту дістав схвалення міськкому комсомолу, вивчався обласним комітетом ЛКСМУ.

1970 року з відзнакою закінчила педагогічний інститут була направлена на роботу в одну з найкращих шкіл на Дунаєвеччині – Маківську середню школу. Село Маків славилось успіхами в сільськогосподарському виробництві. Відомий в районі, області та Україні колгосп очолював талановитий, енергійний і ініціативний керівник Герой Соціалістичної Праці Віталій Володимирович Стеньгач. У селі функціонували птахофабрика, цукровий завод, санаторій, Будинок культури, музична школа та дві загальноосвітніх школи.

Славилась своїми вагомими досягненнями та гарними традиціями середня школа, яку на той час очолював молодий педагог, випускник історико-філологічного факультету Кам'янець-Подільського педагогічного інституту В.С.Прокопчук. Учителька української мови та літератури приглянулася директору школи. Тут була створена сім'я, якій судилося гідно витримати всі випробування, дружно і впевнено йти по життю, спільно й результативно діяти в сфері освіти, культури, краєзнавства, показувати приклад вірного, цікавого і щасливого подружнього життя, народити, виховати, поставити на ноги двох прекрасних дітей.¹

У Макові народилася первісток – донечка Людмила, яка принесла стільки радощів молодому подружжю. 1972 року талановитого, енергійного та ініціативного директора школи перевели на роботу до Дунаєвцького районного комітету Компартії України. Наступного року молода дружина із донечкою переїхала до чоловіка. Тамара Костянтинівна Прокопчук у міській середній школі №3 викладала українську мову і літературу, працювала заступником директора школи з виховної роботи.

1979 рік став для неї знаковим – вона була призначена директором Дунаєвцької централізованої бібліотечної системи. Посада вельми почесна. Водночас і відповідальна. Справді, який великий обсяг роботи ліг на плечі жінки! У ній не помилилися. Понад 33 роки Тамара Костянтинівна очолює цю велику за обсягом відповідальну сферу духовного життя районної громади. Саме тут повною мірою розкрився талант ерудованого, творчого, енергійного і відповідального працівника.

За ці роки зуміла сформувати творчий колектив, який завжди показував високі результати в праці. З 1982 по 1987 рр. бібліотечна система щорічно посідала перше місце за підсумками роботи, колектив двічі заносився на обласну Дошку пошани (1984, 1989) 2003 року директор Т.К. Прокопчук була занесена на Дошку пошани «Кращі люди Хмельниччини». І сьогодні Дунаєвецька бібліотечна система у першій п'ятірці серед бібліотек області по всіх показниках, є справжньою творчою лабораторією. У полі зору бібліотекарів – інформаційна та просвітницька робота, краєзнавча та народознавча діяльність, інформатизація, комп'ютеризація. 2010 року в районній бібліотеці за підтримки голови райдержадміністрації та спонсорів – відомих земляків відкритий потужний інформаційний центр з безкоштовним доступом до Інтернет-мережі, формується електронний каталог та повнотекстові бази даних.

Т.К.Прокопчук своє життя присвятила книзі. У виданні «Подільська Шевченкіана» (2001 р.), в якій йдеться про лауреатів обласної премії імені Тараса Шевченка, у т. ч. і про Т.К.Прокопчук, автор Микола Кульбовський пише: «Книга – це духовний заповіт одного покоління іншому. Це духовне явище культури, основний чинник формування світогляду народу, його національної самосвідомості, патріотизму. Через книгу з покоління в покоління передається наша українська ментальність. Так оцінює значимість книги Тамара Прокопчук».²

Надто складними виявились 90-і роки. Після стрімкого духовного злету, значних досягнень у національно-культурному відродженні краю наступили нелегкі часи. В умовах економічної та фінансової скрути почалося різке скорочення мережі і штатів бібліотек. До 1997 року їх налічувалося 69, а згодом залишилося 62. Замість закритих бібліотек відкривались бібліотечні пункти. Нерідко бібліотекар, який раніше обслуговував одне село і працював на повну ставку, змушений був одночасно працювати у двох населених пунктах, отримуючи наполовину меншу зарплату (нерідко й ще меншу за 0,25 ставки). 1996 року працівники бібліотек 5 місяців (у 1997 році – 7) перебували у відпустці без збереження зарплати. Роками в селах бібліотечні приміщення не опалювалися, внаслідок чого псувалися книги, мерзли і хворіли працівники.

Різко скоротилося фінансування на придбання літератури для районної централізованої бібліотечної системи. Якщо до 1990 року ЦБС щорічно отримувала 80-85 тис. примірників нових книг, то вже 1990 року їх надійшло 82 тис. книг, 1993-го – 37 тис., 1996 – 5 тис. (були придбані за рахунок спонсорських коштів та платних послуг бібліотек), а 1997 року було зовсім припинено державне фінансування на придбання літератури.

Сум огортав директора й від стану справ з передплатою періодичних видань. Так, якщо до 1990 року кожна сільська бібліотека району отримувала 10-15 назв газет, 10-12 назв журналів, то впродовж 1996-1997 рр. на кожен сільський та міський філіал було передплачено тільки 4 назви газет і жодного журналу. Зовсім мізерні кошти були виділені на передплату періодичних видань на 1998 рік: для центральної районної бібліотеки – 600 гривень, а для всієї ЦБС (52 бібліотеки) – 5 тис.

І все ж бібліотеки діяли, працівники сумлінно виконували професійний обов'язок, виявляючи вірність своїй благородній справі, терпіння, винахідливість. А надихала на таку нерідко майже безкорисливу працю директор районної централізованої бібліотечної системи Тамара Прокопчук. Робота системи незважаючи на фінансову скруту, була цілеспрямованою, багатогранною і результативною.

Керівник ЦБС виявляє наполегливість, постійно докладає зусиль для поповнення бібліотечного фонду, приділяючи особливу увагу на надходження до бібліотек району української книги.

Вже тоді, у середині 90-х, вона започаткувала в районі акцію «Подаруй бібліотеці книгу». Так, у «Бібліотечному віснику» Дунаєвської централізованої районної бібліотеки, де епіграфом взято мудру думку Т.Г.Шевченка «Учіться, читайте і чужому навчайтесь, й свого не цурайтесь», у зверненні до читачів вона закликала: «дарувати, щоб допомогти, щоб принести радість і користь іншому».

На той благородний заклик відгукнулись сотні читачів Дунаєвщини, внаслідок чого бібліотечний фонд поповнився цікавими, у т. ч. унікальними примірниками світової літератури.

Під керівництвом Тамари Прокопчук працівники бібліотек Дунаєвщини впродовж усіх років проводять значну цілеспрямовану й цікаву роботу з патріотичного виховання молоді. Залишилися у пам'яті дунаївчан заходи, присвячені 1000-літтю літописання та книжкової справи в Україні, талановитому італійському художнику і архітектору Рафаелю Санті (на читацькій конференції «Мадонна Рафаеля» на базі міської ЗОШ №2).

Досить різноманітними були заходи, присвячені 2000-літтю Різдва Христового. Упродовж року земляки відвідували книжкові виставки під загальною темою «Світло на дорозі духовності», обговорювали книгу великого патріота України, ученого-філолога, державного і церковного діяча митрополита Іларіона – фундатора і першого ректора Кам'янець-Подільського українського державного університету у 1918-1920 рр. Івана Огієнка) «Жертва вечірня». Проводилися цікаві уроки християнської моралі, історичні уроки «Роль української православної Церкви в розвитку української культури», бесіди – діалоги, вікторини тощо.

Такі заходи допомагали учасникам і слухачам глибше зрозуміти роль книги, мистецтва, духовної культури в житті людей. Добре продумані, вміло проведені конференції, бесіди, виставки, зустрічі, вікторини розширювали світогляд молоді, сприяли формуванню в неї патріотичних почуттів, естетичних смаків, високих моральних якостей.

В умовах національно-культурного відродження України на сучасному етапі винятково важливого значення набуває краєзнавство, якому історією і життям відведена роль чистого і невичерпного джерела духовності та культури народу.

У вирішенні цього масштабного завдання бібліотечні заклади Дунаєвщини під керівництвом директора ЦБС Т.К.Прокопчук нагромадили багатий, цінний досвід. Краєзнавство є пріоритетним напрямком в їхній роботі. Спільними зусиллями районної організації Всеукраїнської спілки краєзнавців, відділу освіти районної державної адміністрації та центральної районної бібліотеки проводилася багатогранна робота – науково-дослідницька, пошукова, популяризаторська.

1993 року при методично-бібліографічному відділі центральної районної бібліотеки відкрили краєзнавчий сектор, який став центром і координатором краєзнавчої роботи. Важливого значення надається дослідницько-пошуковій роботі. Так, зусиллями краєзнавців та бібліотекарів вдалося розшукати земляка Героя Радянського Союзу Г.К.Атаманчука, навести контакти і відкрити читачам Героя Соціалістичної Праці земляка О.Ю.Боднара, вивчити життєвий і творчий шлях репресованого поета – земляка Леоніда Лупана. У кожній сільській бібліотеці ведеться літопис села, збираються спогади учасників Великої Вітчизняної війни, свідків голодомору 1932-1933 років, репресій.

Створено бібліотеки-музеї, краєзнавчі клуби за інтересами тощо. Ще 1999 року в Дунаєвській районній бібліотеці була відкрита кімната-бібліотека Ф.П. Шевченка, члена-кореспондента НАН України, доктора історичних наук, професора, який народився в м. Дунаївці. У ній понад 1500 примірників книг з особистої бібліотеки вченого. А 2010 року в районній дитячій бібліотеці відкрито музей письменника-земляка Миколи Магери, у селі Нестерівці – бібліотека-музей М.П. Чорнобривого, доктора медичних наук, професора, заслуженого лікаря України, чие ім'я відоме далеко за межами України. Ідея створення та втілення в життя цих проектів належить директору Т.К. Прокопчук. Тут книжково-інформаційний ресурс, доповнений музейними документальними матеріалами, експонатами, посилює історико-культурні цінності регіону, виховує в підрастаючого покоління почуття патріотизму, гордості за свій край, утверджує засади добра і справедливості.³

Як авторитетний керівник Тамара Костянтинівна в своїй повсякденній роботі відчуває розуміння і підтримку колег. Разом із своїми однодумцями проводить величезну і послідовну роботу з популяризації творчості сучасних письменників України. Серед них – відомого українського байкара Івана Сварника, дитячого письменника Миколи Магери, поетів Романа Болюха, Афанасія Коляновського. У бібліотечній літературно-музичній віталні на зустрічах з читачами були письменники Валентина Байталюк, Броніслав Грищук, Тамара Мельник, Микола Мачківський, Віра Спірякіна, Микола Федунець, а також відомі українські письменники Дмитро Білоус, Євген Дудар, Ганна Чубач, Віктор Женченко, Станіслав Зінчук, Валентин Чемерис, Андрій Курковта інші.

Центральна районна бібліотека під керівництвом її очільника брала активну участь у створенні міського осередку літературно-мистецького об'єднання імені В.С.Бабляка, талановитого журналіста, плідного, цікавого письменника, який народився в селі Великий Жванчик на Дунаєвщині. Свого часу (60-рр. минулого століття) його оригінальна і захоплююча книга «Жванчик» про усілякі цікаві події в рідному селі, незвичайні пригоди із земляками сколихнула читачів не тільки краю, а й інших регіонів, принесла літературну славу і визнання автору. ЦРБ сприяла популяризації поетичних збірок членів об'єднання – Анни Браверман, Володимира Захар'єва, Миколи Іщенко, Лариси Ковальчук, Бориса Матвіїва, Віри Спірякіної.

На базі ЦРБ створені і діють творчі об'єднання художників і вишивальниць. Щомісячно художники проводять зустрічі, виставляють свої картини, обговорюють твори молодих митців. Рідною бібліотека стала і для вишивальниць.

Вагомий внесок робить Тамара Прокопчук у розвій фольклорно-етнографічної роботи. Проводились експедиції, в ході яких сільські бібліотекарі, вчителі та учні зібрали і записали чимало колядок, щедрівок і гаївок, які впорядкували і видали Віктор Прокопчук та Тамара Прокопчук. Завдяки культурмійцям району по-новому зазвучали прадавні народні свята. Видруковано збірки «Стелися, зелений кудрявою», «Ой радуйся, земле».

Центральна районна бібліотека спільно з районною організацією Національної спілки краєзнавців України та відділом освіти РДА організувала і провела 6 науково-краєзнавчих конференцій, матеріали яких опубліковані в збірниках наукових праць. ЦРБ спільно з невтомним краєзнавцем, доктором історичних наук, професором Віктором Прокопчуком видала низку краєзнавчих праць, які використовуються учителями, студентами, учнями (співавтором більшості з них є Тамара Прокопчук).

Досвід краєзнавчої роботи Дунаєвського району вивчався і узагальнювався Хмельницьким обласним управлінням культури («Культура Хмельниччини: синтез

традицій і новацій». – Хмельницький, 2000. – С. 49-50), державною обласною універсальною бібліотекою імені Миколи Островського («Скарби батьківської землі». – Хмельницький, 1994. – 12 с.), обласною бібліотекою для юнацтва («Бібліотеки і шкільна освіта». – Хмельницький, 2002. – С. 8-15). Про позитивний досвід краєзнавчої роботи бібліотечної системи Дунаєвщини йдеться в монографії П.Т.Тронька «Історичне краєзнавство: крок у нове тисячоліття: монографія» (К., 2000, с. 85),⁴ П.Я.Слободянюка «Культура Хмельниччини: монографія» (Хмельницький, 1995, с. 231-232).⁵

Багатогранна, цілеспрямована, плідна і результативна робота колективу Дунаєвської районної централізованої бібліотечної системи під вмілим керівництвом Тамари Прокопчук зажила заслуженої слави, поваги серед населення краю. Ще 1997 року її колектив за багаторічну організаційну і просвітницьку діяльність з поширення знань про рідний край серед широких верств населення, активне сприяння розвитку краєзнавства в регіоні став лауреатом премії Всеукраїнської спілки краєзнавців імені Дмитра Яворницького. Диплом вручив голова ВСК академік НАН України Петро Тронько.⁶

Багаторічна сумлінна праця Тамари Прокопчук отримувала заслужену оцінку. Нагород на різних рівнях не злічити. Варто назвати окремі з них. Вона – відмінник культурно-освітньої роботи СРСР (1988), нагороджена знаком Міністерства культури СРСР і ЦК профспілки працівників культури «Отличник культурного шефства над селом». За значну просвітницьку і краєзнавчу роботу удостоєна звання лауреата обласних премій імені Тараса Шевченка (1993), Мелетія Смотрицького (1998). 2004 року нагороджена знаком Міністерства культури України «За досягнення в розвитку культури і мистецтва». Тільки за результатами роботи 2011 року директор бібліотеки отримала 4 нагороди – почесні грамоти Міністерства культури України, Національної спілки краєзнавців України, Асоціації бібліотечних працівників України та Управління культури, туризму і курортів Хмельницької облдержадміністрації.⁷

Та чи не найбільшою нагородою для Тамари Костянтинівни є висока повага і щира вдячність від колег та населення міста і району. Її, енергійну, ініціативну, ділову, знають у кожній організації, установі, у кожному селі. Людям імпонують привітливості, живий погляд очей, життєрадісність, ерудиція, діловитість. Щасливе поєднання працьовитості, творчості, наполегливості, принциповості і доброзичливості, уваги до людей, чарівності. Чудовий генератор ідей, талановитий організатор і невтомний працелюб, сумлінний виконавець.

Тамара Прокопчук – воістину подвижниця на ниві благородної бібліотечної справи. Волинянка за народженням вона стала щирою подолянкою, багато корисного зробила для чудового і благодатного куточка Поділля – Дунаєвщини, яскраво і результативно прислужилася її жителям. Недарма дунаївчани вважають Тамару Костянтинівну Берегинею духовних скарбів Подільської землі.

У Тамари Костянтинівни чудова, щаслива сім'я, в якій панують взаєморозуміння, взаємоповага, співпраця. Вона – вірна дружина, одностудець, мудрий порадник чоловіка Віктора Степановича, нині доктора історичних наук, професора, директора наукової бібліотеки, професора кафедри історії народів Росії і спеціальних історичних дисциплін Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Чудова гармонія сімейних стосунків поєднується з роботою на ниві краєзнавства, наукових досліджень. Подружжя Прокопчуків – автори цікавих видань («Стелися, зелений кудрявцю»: колядки, щедрівки, гаївки». – Хмельницький, 1992. – 124 с.; «Леонід Лупан. Дорога у вічність. – Хмельницький, – 1995. – 113 с.; «Ой радуйся, земле: подільські колядки, щедрівки, гаївки». – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2001. – 111 с.»⁸

НАН України Тронько П.Т. і Дунаєвечина (до 90-річчя від дня народження). – Дунаївці, 2005. – 20 с.; Дунаєвечина в іменах: бібліографічний довідник. – Дунаївці, 2006. – Вип. I. – 91 с.); «Дунаєвечина в іменах: бібліографічний довідник». – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. II. – 110 с.; «Я спасення шукав для народу (М. Смотрицький в долі України)». – Кам'янець-Подільський: Мошак М.І., 2008. – 92 с.⁹

У сім'ї Прокопчуків народились, вирости, міцно стали на ноги донечки Людмила і Ольга, які з відзнакою закінчили Кам'янець-Подільський педагогічний інститут, стали учителями. Радість приносять онуки – студенти Костянтин, Вадим та першокласник Віктор.

Подружжя Прокопчуків мають вірних друзів. Серед них – заслужений артист України, письменник Віктор Женченко (м. Київ), дружба з яким триває багато років. Підтримувались гарні стосунки з академіком НАН України Петром Троньком, членом-кореспондентом НАН України Федором Шевченком (уродженець Дунаєвця), багатьма іншими вченими, письменниками, краєзнавцями, учителями тощо.

Усе життя Тамари Костянтинівни – справжнє, щире подвижництво в галузі збереження, пропаганди, української книги, невтомна діяльність у відродженні та примноженні духовних скарбів Поділля – народних традицій, звичаїв, обрядів. Вона виховала десятки і десятки подвижників цієї благородної справи.¹⁰

І сьогодні, як і десятки років тому, Тамара Костянтинівна – у роботі, вічних клопотах, роздумах... Воїстину, Березина нашої духовності. Такі жінки прикрашають нашу землю, роблять наше життя корисним людям, яскравим, цікавим, радісним.

Список використаних джерел та літератури:

1. Заторжинська В.М. За покликом серця / Валентина Заторжинська, Анатолій Філіпчук. – Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 2004. – С. 90.
2. Кульбовський М.М. Подільська шевченкіана: лауреати обласної премії імені Тараса Шевченка / Микола Кульбовський. – Хмельницький: Поділля, 2001. – С. 17-22.
3. Див. деталі: Прокопчук Т.К. Відкриття нових бібліотек-музіїв на Дунаєвечині / Тамар Прокопчук // Краєзнавець Хмельниччини: наук.-краєзн. зб. – Кам'янець-Подільський: Сисин О.В., 2011. – Вип. 2. – С. 44-47.
4. Тронько П.Т. Історичне краєзнавство: крок у нове тисячоліття / Петро Тронько. – К., 2000. – С. 85.
5. Слободянюк Т.Я. Культура Хмельниччини / П.Я. Слободянюк. – Хмельницький: Поділля, 1995. – С. 16, 21, 232.
6. Тронько П.Т. Достойні послідовники Дмитра Яворницького / Петро Тронько // Дунаєвський вісник. – 1998. – 13 серп.
7. Лауреати обласних премій Хмельниччини: бібліогр. покажч. / Упр. культури ОДА, ХОУНБ ім. М. Островського. – Хмельницький, 2004. – С. 55-56, 142.
8. Стеліся, зелений кудрявою: подільські гаївки, колядки, шедрівки / упоряд.: В.С. Прокопчук, Т.К. Прокопчук. – Хмельницький: Ред.-видав. відділ, 1992. – 158 с.; Ой радуйся, земле: подільські гаївки, колядки, шедрівки / упоряд.: В.С. Прокопчук, Т.К. Прокопчук. – Кам'янець-Подільський: Оіном, 2001. – 112 с.: іл.
9. Прокопчук В.С. Я спасення шукав для народу / В.С. Прокопчук, Т.К. Прокопчук. – Кам'янець-Подільський: Мошак М.І., 2008. – С. 47-48.
10. Кац Д.М. Маю честь презентувати / Давид Кац. – Хмельницький: Поліграфіст, 2012. – С. 16.

Summary

The article traces the life, pedagogical and library activity of the head of Dunaivtsi centralized library system Tamara Kostiantynivna Prokopchuk.

Key words: *culture, library, centralized library system, local lore study, publication.*